

Cemal Süreya (1931, Erzincan - 9 Ocak 1990, İstanbul)

Şair, yazar ve çevirmen.

1954'te Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye ve İktisat Bölümünü bitirdi. Maliye Bakanlığında müfettiş yardımcılığı ve müfettişlik görevlerinde bulundu; 1965'te ayrıldığı müfettişlik görevine 1971'de yeniden döndü; 1982'de müşavir maliye müfettişliğinden emekli oldu.

Cemal Süreya, emekli olduktan sonra, yayınevlerinde danışman ve ansiklopedilerde redaktör olarak çalıştı. Birçok dergide yazıları ve şiirleri yayımlandı. Ölümünden sonra adına bir şiir ödülü kondu.

İkinci Yeni hareketinin önde gelen şair ve kuramcılarından sayılan Cemal Süreya, çok sayıda kuramsal ve edebî eseri Fransızcadan Türkçeye kazandırmıştır.

Cemal Süreya'nın *Yeşil Papa* çevirisi, ilk olarak 1967 yılında Cem Yayınevi tarafından yayımlandı.

Yordam Edebiyat'ta
Miguel Angel Asturias Eserleri

Guatemala Efsaneleri

Türkçesi: Tahir Alangu-A. Cengiz Bükler

Sayın Başkan

Türkçesi: Zeyyat Selimoğlu

Kasırğa

Türkçesi: Leylâ Gürsel

Yeşil Papa

Türkçesi: Cemal Süreya

Gözleri Açık Gidenler

Türkçesi: Erdoğan Tokatlı

Guatemala'da Hafta Tatili

Türkçesi: Leylâ Gürsel

MIGUEL ANGEL ASTURIAS

YEŞİL PAPA

ROMAN

TÜRKÇESİ

CEMAL SÜREYA

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 9 • Yeşil Papa • Miguel Angel Asturias

ISBN 978-605-172-152-1 • Türkçesi: Cemal Süreya

Düzeltilme: Onur Caymaz - Günnur Aksakal • Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç

Sayfa Düzeni: Gönül Göner • Birinci Basım: Kasım 2016

© Miguel Angel Asturias, 1954 - Miguel Angel Asturias mirasçılığı; © Yordam Kitap, 2016

(Bu kitabın telif hakları Agencia Literaria Carmen Balcells, S.A. aracılığıyla alınmıştır)

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)

Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul

Tel: 0212 528 19 10 • Faks: 0212 528 19 09

W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com

www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

Baskı: Berdan Matbaası (Sertifika No: 12491)

Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi C Blok No: 215/216

Topkapı - İstanbul

Tel: 0212 613 12 11

YEŞİL PAPA

ROMAN

MIGUEL ANGEL ASTURIAS

Tahir Alangu

Dünyanın İspanyolca konuşan bölümünün en büyük roman-cısı, yazar olarak da en büyük savaşıcı Miguel Angel Asturias, ilk olarak iki eseri ile geçen yıl karşımıza çıkmıştı, yakında da üç romanı ve bir hikâye kitabı yayımlanacak.

M. A. Asturias, Guatemala'nın Ciudad kasabasında 9 Ekim 1899 tarihinde dünyaya geliyor. Bu hesaba göre, bu yıl 68 yaşına ulaşmış bulunuyor.* Guatemala'nın San Carlos Üniversitesi'nde hukuk okuyor. "Yerlilerin Sosyal Problemleri" adındaki tezi ile devlet hukuk sınavını veriyor (1923).

Bundan sonra da öğretimini tamamlamak için Avrupa'ya geliyor. Londra ve Paris'te uzun süre kalıyor. Sorbon'da okuyor. Geliş o geliş. Ara sıra, bir iki yıllığına yurduna dönüyor, bazı yüksek mevkilere getiriliyorsa da, ömrünün çoğunluğunu Paris'te ve sürgünde geçiriyor. Yeni düşünceli ve yurtsever öncüler işbaşı-na gelince, Asturias, Paris büyükelçisidir. Faşist cuntacıların bir askerî darbesinden sonra da sürgündedir. M. A. Asturias halen Guatemala'nın Paris büyükelçisidir. Kendi ifadesine göre, İspanyolca konuşulan bölgelerde ne zaman kendi kitapları toplanır ve yasaklanırsa, bu hareket bir faşist idarenin öncüsü ve habercisi sayılırmış. Yazar, denemeleriyle bu gerçeğe ulaşmış. Reynaud yö-

* Bu önsözün yazıldığı 1967 yılı için geçerli bilgi. Asturias, 9 Haziran 1974'te ölmüştür. -Yordam Edebiyat

netiminde Orta Amerika din ve kültürünü araştıran Asturias, ilk eserini *Religionos y mitos de la Am3rica indigena* (Amerika Yerlilerinin Dinleri ve Mitolojileri, 1923-1926) adıyla verdi. Bilimsel değeri bir yana, Asturias'ın bundan sonraki eserlerinin ve anlatım tekniğinin temelini bu eserinde bulmaktayız. Bu büyük folklor araştırması, onun eserlerindeki dil ve hayatı belirlemede kullandığı malzemeyi ortaya koyuyordu.

M. A. Asturias'ın hayatı ve yazarlığının bir yanı, kendi halkının iki büyük kaynağa dayanan kültürü “İspanyol-Maya” ise, ötekisi de yurdunun dış s3mür3c3lerine, d3nyaca 3n kazanmış Kuzey Amerikalı kumpanyalara, yabancılara satılmış yerli politikacılara aıtığı savaştır. Büyük bir yazar ve sanatçı, ama 3rneklerine ancak İspanyol soylularında rasladığımız 3etin bir milli kurtuluş savaşçısı. G3n3m3zde “anti-Amerikan” direnmenin en 3nemli 3nc3lerinden sayılıyor Asturias. Bir gerilla değil, bir politikacı da değil ama yurtsever ve namuslu bir yazar var karşımızda. Daha doğrusu onun hayatının bu iki yanı birbiri içinde erimiştir. Zaman zaman memleketini yabancı 3lkelerde iki anlamda temsil etmek fırsatını buldu: Bunlardan ilki Juan Jose Arevalo'nun cumhurbaşkanlığı sırasında, yurdunu, Meksika, Arjantin, Fransa ve El-Salvador'da diplomat olarak temsil etmesidir. Castillo Armas ihtilalinin başarisından sonra da bu g3revinden ayrılıyor (1955). Sonra tekrar arkadaşları iktidara geliyor. Ve Latin Amerika d3nyasından yabancı pençesi çekilene kadar, M. A. Asturias'ın yazar olarak savaşı b3ylece s3r3p gideceğe benzer.

Onun kendi 3lkesini d3nyada temsil etmesinin ikinci yolu da, ta başından beri aralıksız s3r3p gidiyor. Kendi yurdunun sorunlarını, 3zg3rl3k yolunda direnmelerini, bir t3rl3 sona erdirilemeyen milli kurtuluş çabalarını, k3lt3r3n3n derinliğini b3t3n d3nyaya yayan, birçok dillere çevrilen romanları ile bug3n d3nyanın 3nde gelen birçok romancısı arasında yer alıyor. Nobel Armağanı g3n3m3z d3nyasının en başarılı 3nc3 romancısına verilmiş oluyor. Sanatını kendi yurtsever d3ř3nce ve 3lk3lerine, kendi halkının savunmasına y3nelten bir yazar kadar şerefli bir

insan düşünülebilir mi? Bunu başkalarından çok önce bizler anlar ve beğeniriz.

Bir başka deyimle M. A. Asturias'ın eserlerinde birbirine bağlı iki yön açıkça görülmektedir: kendi yurdunun sosyal-politik sorunlarına bağlı oluşu, kökünü halk sanat ve kültürünün gur kaynaklarından alan güçlü bir sanat çabası.

Onun ilk edebiyat eseri, *Guatemala Efsaneleri (Leyendas de Guatemala, 1930)*, 1923-1926 arasında hazırladığı doktora tezine dayanıyor. Bilimsel malzemeyi sanat yoluna başarı ile aktarıyor. Onun, bundan sonraki bütün eserlerinde hep bu bilim derlemelerine, halk kültürünü, memleketinin insanlarını derinden tanımaya dayanan bir temel bulunacaktır. Bu eserinde kaybolmuş büyük Maya kültürünün hayata yansıyan, sözlü gelenekte sürüp gelen yüksek anlatım gücünü keşfediyor. Asturias, ilk adımlarını bilim yolunda atmakla birlikte, bu kaybolmuş eski yerli kültürünü titiz bir bilimsel davranışla değil, kendi soyunun büyük bir hayranlıkla bağlandığı dünyasına yaklaşma aracı olarak ele alıyor. Guatemala halkının bugünkü hayatında eski büyük kültürü; mitolojinin kalıntılarıyla, gündelik yaşantılarla karışıyor. Guatemala insanını anlamak için bu köklere inmek, dışarıdan bakımlarla anlaşılmasanılan davranışlarını ve zihniyetlerini kavramak için, o büyük kültürünün etkilerini araştırmak ve anlamak gerekliydi. Asturias'ın eserlerinde iç içe geçen bu iki dünya, yani bugünün emperyalist-sömürgeci şartlarının getirdiği çatışmalarla, eski kültürün ruhların derinliklerine çökmüş kalıntıları, onun yurdunun gerçek yüzü olarak belirleniyor.

Fransa'da ilk sürgünlüğü sırasında, M. A. Asturias, şiirleri ve hikâyeleri yanında, ülkesindeki diktatör Estrada Cabrera'yı taşılayan ünlü bir roman yazdı: *Sayın Başkan (El señor Presidente, 1946)*. Gerçi ilk eseri olan *Guatemala Efsaneleri* ile daha önce dikkati çekmişti, ama romancı olarak geniş çevrelere ününü yayan ilk eseri *Sayın Başkan* oldu.

Bu romanın peşinden *Mısır Adamları (Hombres de maiz, 1949)* geldi. Burada eski Maya dünyası kalıntılarının bugünün

Guatemala halkının dünyası ile nasıl kaynaştığı gösteriliyordu. Eski mitolojinin, Hristiyanlığın ve Anglosakson materyalizminin baskıları altında, *indios*'ların içlerinde nasıl yaşayıp bir direnme aracı olarak sürüp gittiği tasvir ediliyor. Orta Amerika'nın insanları yalnız yabancılar tarafından sömürülüyor, azgın tabiat güçleri ve tropikal sıcak ve hastalıklar da onların karşısındadır. Yalnız hastalıklar, açlık, ezici hayat şartları altında değil, metafizik şüpheler altında da kıvrınmaktadırlar. Seksüel hayat bile onlar için bir korku, dehşet ve ıstırap konusudur. Çünkü büyücüler *maiceros*'ları (mısır ekip biçen adamları) zürriyetsizliğe uğrattıyorlar. İnsanoğlu bu bölgede o kadar uzun süredir eksiklidir ki, ne tabiatla ne de kadın ve hayatla dengeli bir anlaşma kurabilmektedir. Büyülü güçlere bağlı görüntüler o kadar sık kendini gösteriyor ki, bunları birer gerçek olarak kabul etmek ve yaşama düzenlerine bağlamak zorundadırlar. Bu ülke insanları, *indios*'ların mitolojilerine göre, mısır tanelerinden yaratılmışlardır. Bundan dolayıdır ki, onlara *maiceros* diyorlar. Bunlar kolaylıkla büyülenerek taşa ya da hayvanlara dönüyorlar. Orta Amerika Kızılderililerinin çok garip eski şeytan inançları düzenine bağlı büyücülük dünyaları ile yarı putperest bir hayat süren Maya Yerlilerinin ezilmiş hayatlarıdır bu...

Büyük kazike (kabile şefi) Gaspar İlom, kabilesini *maiceros*'larla mücadeleye çağırır. Çünkü hükümet tarafından toplanıp getirilen *maiceros*'lar, ormanları yakmakta, toprakları büyük mısır tarlaları hâline getirmektedirler. Burada yetiştirilecek mısırla büyük ölçüde ticaret yapılacaktır. Hâlbuki *indios*'ların inançlarına göre mısır ancak kutsal bir yiyecek olarak öpüp başa konur ve gıda olarak kullanılabilir. Kim bu mısırları başka amaçlara göre kullanırsa (ispirto çıkarmak gibi) kutsal bitkinin şerefini lekelemiş olur, gizli büyülerin cezasına çarptırılır. Hükümetin *indios*'ların ayaklanmasına karşı yolladığı kuvvetlerin komutanı Albay Godoy, onları bir türlü yenemez. Direnme gitgide yayılıp genişlemektedir. Ama onların şefi Gaspar İlom'u, gizlice, bir yolunu bularak zehirler. Hâlbuki kazike İlom, yüce

tabiat güçlerinin himayesindedir, yenilmez bir gücü vardır. İlom bu zehri tanır, ama kendi adamlarının yakalandıkları yerde barbarca öldürdüklerini görünce, bilerek zehri içer. Albay Godoy da günün birinde esrarlı bir şekilde ölür.

Bundan sonra da savaş sonunun kargaşalıkları anlatılmaktadır. Savaşa karışan kadın ve erkeklerin ölümleri başlar. Kiminin karısı uçurum kenarında taş kesilir, kiminin karısı ise kocasından kaçır, derin kuyulara düşer. Kocalar karılarını bulmak için uzun yolculuklara çıkarlar. Burada *indios*'larda kadının ezilişi kadar törelere göre yargılanışı ve cezalandırılışı, bir yandan da kadın denilen yaratığın demonlara karışmış bir varlık olarak hayatta aldığı karışık yer anlatılmaktadır.

Asturias'ın daha sonraki eserleri, bir başka, bilinçli, daha vurucu ve savaşçı bir yön alıyor. Orta Amerika ülkelerini kısıvrak bağlayan emperyalist sorunlar ve güçler (ABD sömürücülüğü, United Fruit gibi büyük tröstler) üzerinde ısrarla duran büyük bir roman trilojisi yazıyor: *Kasırğa* (*Vientofuerte*, 1950), *Yeşil Papa* (*Papa Verde*, 1954), *Gözleri Açık Gidenler* (*Los Ojos de los Enterrados*, 1960).

Bu trilojinin ilk romanı *Kasırğa*'da, büyük bir Amerikan tröstünün bakir ormanları sökerek açtığı büyük muz tarlalarında çalışan işçilerin, sıcak, hastalık, kötü yaşama şartları altında ezilişleri, küçük toprak sahiplerinin kumpanya karşısındaki direnmeleri, yönetici beyazların kadınlara saldırıları, başkentteki asker ve sivil idarecilerin satılmışlıkları, halkın içten içe homurdanışı anlatılmaktadır. Küçük toprak sahiplerini örgütleyen bir Amerikalı karı koca, büyük patronlara karşı kavga ve direnme hareketlerinde öncülük eder. "Yeşil Papa", ta uzaklardan, Şikago'dan binlerce insanın hayatına hükmetmektedir. Tropikal hastalıklar, çürütücü hava, ağır çalışmalar, yoksullukla ezilen yerli halkla onları sömüren yabancılar, çatışmalarının en kızgın yerinde amansız bir kasırganın kurbanı olurlar. Kasırğa, burada toplum çatışmalarının, halktan yana olan o esrarlı tabiat güçleri karşısındaki aczini ve küçüklüğünü anlatırken,

bir yandan da yabancıya karşı çıkacak büyük bir yerli direnişin sembolü olarak kullanılıyor. Asturias'ın diğer kitaplarında görüldüğü gibi, bu kitabında da, yalın ve vurucu gerçekler, batıl yerli inançlar, hayal ve mizah garip bir düzenle iç içe girmiştir. Hayatın ezici sahneleri, tabiatın insafsız sertliğini anlatan tasvirler, insanoğlunu bu şartlar altında belirlemeler, eserin en güçlü yanlarıdır.

Trilojinin ikinci romanı *Yeşil Papa*'da, Geo Maker Thompson adında, Şikago'daki büyük tröst başkanı anlatılıyor. Bu adam, kendini birinci romanın sonlarında belli etmekteydi. Bu romanda ise soylu ve gururlu İspanyol ve *indios*'ların, ülkenin eski sahiplerinin çocukları karşısında, Anglosakson sömürücü emperyalist tipinin barbar ve insafsızca sertliğini temsil etmektedir. Vicdan ve beşeri ahlaktan yoksun oluşu, güçsüz, örgütsüz, saf insanları sömürmekteki dehası sayesinde büyük bir servet toplamıştır. Toprakları çaresizliklerinden ya da zorla ellerinden alınmış köylüler, birleştirilerek büyük muz tarlaları hâline getirilen kendi eski arazileri üzerinde çalıştırılır. *Kasırğa*'da, "Yeşil Papa"ya karşı direnmeye yeltenen kimselerdir bunlar. Muz hevenklerini tarlalardan vagonlara, vagonlardan gemilere, yük hayvanları gibi sırtlarında taşırlar. Burada "Yeşil Papa"nın zalimliği, hükümetteki adamların alçaklığı, köylülerin çetin hayatı anlatılıyor.

Trilojinin üçüncü ve son kitabı *Gözleri Açık Gidenler*, dayandıktan yoksun, başvuracak yerleri olmayan, umutlarını yitirmiş bahtsız insanlar, "Hayatta haksızlığa uğramış ölümlerin gözlerinin açık gideceğine, böyle gömülenlerin gözlerinin ancak büyük ceza günü mahkemesinde kapanacağına" inanmaktadırlar. Tıpkı bizim halkımızın inancına benzer bir inanış, "Yeşil Papa" Maker Thompson'un ekonomik diktatörlüğü, yabancılara satılmış bir zorbanın politik diktatörlüğü ile birleşerek halkı ezen iki katlı bir baskı düzeni kuruluyor. Bütün ülke merhametsiz bir idare altında boğulmaktadır. Başkaldırma düşüncesi, devrimci Juan Pablo Mandragon aracılığıyla kafalara yerleşmeye başlıyor. Anadan doğma bir örgütçü olan Mandragon, suikastlar, silahlı ayaklan-

malar düzenler, ama bir türlü başarıya ulaşamaz. Sonunda, çaresizliğinden, daha barışçı bir eylemde karar kılar: grev. Düşünceleri kabul ettirmek, taraftar kazanmak için önce en çok ezilmiş, en düşkün işçilerin alın yazılarını paylaşır, sonra yavaş yavaş üniversite öğrencilerini, öğretim kadrosunu, memurları, askerleri, din adamlarını, demiryolu işçilerini, zanaat sahiplerini, zafere ulaşacak davasına inandırır.

Renkler, düşler, gerçekler ve güzellikler, dehşet ve korkularla dolup taşan bu kitapta, yazar, hayatın en çirkef yanlarından en şiirlisine kadar bütün görünüşlerini, insancıl duyguların en içgrecinden en coşkununca kadar bütün çeşitlerini bir araya getirir.

Bu triloji dışında kalmakla birlikte, Asturias'ın öteki eserleri de Guatemala halkının toplumsal sorunlarını anlatmayı sürdürmektedir. Daha savaşçı eserlere yöneldiği görülmektedir. Hikâyelerini derleyen *Guatemala'da Hafta Tatili* (1958) bunlardan biridir. Yazarın "anti-Amerikan" saldırıları öteki eserlerinden çok bu kitabında kendini gösterir. M. A. Asturias, bu eserini, başka hiçbir eserinde görülmeyen acılı bir içtenlikle memleketine şöyle sunar:

Kahraman öğrencilerinin,
Ezilen köylülerinin,
Harcanan işçilerinin,
Savaşan halkının kanında yaşayan
Yurdum
Guatemala'ya.

Bu çok sert saldırı hikâyeleri, Guatemala darbeleri ve ihtilallerinden derleme unsurlarla işlenmiş dokümanlar karakteri taşıyor. Komünizmle Mücadele Dernekleri, mezarları kendilerine kazdırılarak öldürülen sendikalı işçiler, halkı kırıp geçiren paralı satılmış askerler, silahsız insanların inatçı direnişleri, iftira kampanyaları, kitle hâlinde tevkifler, sorgusuz sualsiz gruplar hâlinde kurşuna dizmeler, M. A. Asturias'ın bu en dramatik ese-

rinin acıklı muhtevasını veriyor. Denilebilir ki, bu eserinde Asturias, diğer eserlerindeki kılı kırk yaran sanatçı yanını bırakmış, artık çıplak, en tesirli bir röportaj gerçekçiliğine yönelmiş durumda. M. A. Asturias'ın, üzerinde en çok söz edilen bu eseri bütün kitapları içinde en vurucusu, en etkileyicisidir.

Bütün bu anlatılandan çıkan sonuç şu: M. A. Asturias'ın eserlerinin kaynağı kendi milletinin halk kültürü ve milli kuruluş sorunlarıdır. Bu kültür ve bu çatışmalı hayatın tasvirini iç içe yürütürken, sömürücülere ve onların zalim ortaklarına karşı açtığı savaşı da aynı yörüngede ısrarla yürütüyor. Ona Nobel Armağanı'nı verenler yalnız eserlerini değil, bu namuslu davranışını da mükâfatlandırdılar. Büyük yazar eserlerini birbiri peşine vermekte devam ediyor. *Mulata de Tal* (Halis Bir Melez, 1963) ve *Alhjadito* (Dilencinin Bataklığı, 1966) adlı iki romanından sonra yeni bir efsaneler kitabı ile şiir kitaplarını da geçen yıl içinde verdi.

M. A. Asturias, ele aldığı temalara ve yurdunun gerçeklerine uygun düşen canlı, Avrupa roman geleneğini aşan bir anlatım tekniğine de ulaşmıştır. Dünya romanında başka öncüleri de olan bu yeni ve güçlü roman anlayışında, gündelik gerçekleri olağanüstü bir söz gücü ve canlı bir lirizmle, iklimin, tropikal bitkilerin, eski inançların, büyücülüğün, geleneklerin, kültür çatışmalarının, iktisadi savaşların birleşerek ortaya koyduğu, okuyanları sarsan bir etkileme gücü var.

Samatya, 26 Ekim 1967

BİRİNCİ KISIM

Başını kaldırdı. Islak bir ateş böceği ışığında aşağıdan yukarıya doğru aydınlanmış bu suratta Geo Maker Thompson'ı kim tanırdı ki? Üstünde iri ter damlaları birikmiş yağlı alnyla, makine yağında kızarmış gibi görünen kulak kıkırdaklarıyla gırtlığına kadar kirlenmiş bu suratı kim tanıyabilirdi? Ayak ucunda bulunan lambanın cılız ışığı sakalının ucuna kadar yükseliyor, alnına ulaşamıyordu; gözleri iri iki meyve gibi, alnı iyice karanlıkta, burnu sivri...

Başını kaldırdı. Duman rengindeydi saçları, kırmızımsı bir duman renginde, sıcak gecenin karanlığına kıvılcımlar bırakan bir kömür dumanı. Hiçbir şey görmüyordu. Ama burnu, su buharı ve tuzla iyice berbat olmuş, pas kokulu, pis kazan dairesinden uzaklara bakmaktaydı. Solumak!.. Sürüsünü önüne katmış bir çoban gibi köpük yüklü dalgaları alıp götüren şu rüzgârı iyice doldurmak ciğerlerine, solumak.

Bögrü iki kat, solumaktan, bakmaktan, başını yukarıda tutmaktan sıkılmış bir şekilde doğrulduğu sırada kazan dairesinin koca anahtarı yere düştü. Döşemedeki ses ve sarsıntı, yüzünü aşağıdan yukarıya doğru aydınlatmakta olan ışığı titretti. Yüzü, bu kez sancak yönündeki lambaların kontrolüne girmişti; ağlamaklı, akıntılı, dalgalarla ıslanmış o lambaların.

Küçük vapur iskeleye yanaşmadan önce kısa bir süre burnunu dışarı uzattı; saatlerce saatlerce, karmakarışık bir yağmur altında rüzgâra kafa tutmuştu bu tekne; tabii saat diyorsak, bu daha çok yolcuların kollarındaki saatlerin gösterdiği bir zamandı; yoksa öfkeli Karayip Denizi'nin siyah vernikli yüzeyine gece inmeye başladıkça zaman da duruyordu; göz açıp kapayıncaya kadar süren

her şey, büyük bir bekleyiş içinde, artık kendi zamanlarına değil, sonsuzluğa aitmiş gibi geliyordu herkese; öylesine duruyordu ki zaman, kimse artık şafak söktüğünde beliren aydınlıkla gelenin sabah olduğuna inanmıyordu. Küçük tekne, Manabigüe Dili'nin oraldaki dalga bombardımanlarını ve içinde bir kuyruklu yıldızın kuyruğuna tutulmuşçasına kaybolduğu köpük dağlarını geride bırakıp koyun sakin suyuna girdiği –bir mucizeydi bu, bir sürprizdi– ve uyuyan kıyıda dalgalanan orman zırhının karşısına geldiği zaman birdenbire aydınlandı ortalık.

Genç deniz kurdunun ter, kömür, yağ içinde kalmış geniş alınlı yüzü, kahverengi gözleri, bakır rengi sakalı, düzgün ama kırmızı diş etlerine biraz fazlaca gömülmüş dişleri, büyük ikramiyeyi kazanmışçasına, bu sabah ve deniz genişliğinin pırıl pırıl tazeliğiyle aydınlanıyordu; yolculara gelince, onlar mosmor, yara bere içinde, üstleri başları zavallı hayatlarının bu en müthiş gecesinde yırtık pırtık olmuş, uzakta, soluk nikel görünümündeki savanların ötesinde, palmiyelere ve ayva rengi bir gök fonunda mavi mavi beliren liman binalarına bakıyorlardı.

Yolcular!..

Doğrusu hepsinde birer kazazede havası vardı yolcuların. Fırtına ve makinedeki bozukluk dolayısıyla yolculuğun ebedî kıldığı her gecenin sabahında bir kaza sonrası görünümü kazanmıştı hepsi de.

Küçük vapuru dolduran otuz kişi birçok kere can çekişme ve yeniden yaşamanın sınırına gidip gidip gelmişti. Şu karanlık uçurum önce, sövüp saymalarına içerlemiş gibi onları yutuyor, sonra da Panama Kanalı'ndaki öbür tortularla birlikte kusuyordu. Bağrışmalar, küfürler denizin dibini kazıyordu sanki.

Tekne, her parıltının ateşine hazır bir kibrit kutusu gibi şimşeklerle aydınlanıyordu; bu, her seferinde gücünü biraz daha yitiren ve kendini dalgaların lütfuna göre ayarlayan makinenin sarıntılarına karışıyordu; koca okyanusta, yağmur altında bir kâğıt gibi, fırtınanın önünde sürükleniyordu gemi.

Makinenin gücü azaldığı ve normal çalıştığı zamanlarda, teknenin yalpalayışı ya da düzgün gidişi sırasında, yolcular da umut ve umutsuzluk arasında gidip geliyorlardı; umutsuzluk süresi her zaman çok daha uzun oluyordu tabii; çünkü tekne her seferinde kudurmuş dalgaların tutsaklığına daha çok giriyordu ve daha çok içgüdüyle dalgaların hücumunu savuşturan Trujillo’lu dümencinin öfkesine inanmaktan başka çaresi kalmıyordu kimsenin.

İskeleye inmeden önce yolcular Trujillo’luya teşekkürler ediyorlar, eline sarılıyorlar, para ve mücevher veriyorlardı ona. “Sağ ol,” diyorlardı yüzlerce defa. “Sağ ol, sana ne kadar teşekkür etsek az.” Bu sözler aynı zamanda hınçla baktıkları gemi sahibi Geo Maker Thompson hakkındaki düşüncelerinin tersini ifade ediyordu. “Gaddar herif,” diyorlardı onun için, “makinenin iyi çalışmadığını daha önce söyleyebilirdi bize; gece yola çıkmamayı akıl edebilirdi, hiç değilse hava bozunca geri dönebilirdi.” Deniz tutmuş yolcular dört ayaküstünde iniyorlardı iskeleye; sarhoştan beter hâlleri vardı; deniz tutmayanlarsa sınırlı bir titreme içindelerdi, toprağa ayak basarken bile güven içinde görmüyorlardı kendilerini: “Alçak Yankee!..” “Daha gemideyken hesabını görecektim ki onun!..” “Ne iş ama birkaç kuruş uğruna kalkıp bize bunları yapısın!..” Ancak bu kaza-yolculukta edindikleri hüzünlü hâl yüzünden söyledikleri bu laflar yalnız kendi aralarında kalıyordu; öfkeli bir kurşunla vücutlarında bir düğme iliği açılmasından korkuyorlardı. İndirme sırasında Maker Thompson’ın iki elinde iki tabanca vardı. Bir gün bir yerde kıkırdamamak için hiç ayırmazdı bu tabancaları yanından.

Trujillo’luyu yolladı, rıhtımda kimse var mı, baksın diye. Yalnız kalınca –makine de, muçolar da ücretlerini almayı beklemeden gitmişlerdi– sert bir tekme attı makineye. Yalnız insanların ve hayvanların değil, makinelerin de canları yanar. Tekmeyi attıktan sonra bu kez okşadı onu: Nesi vardı acaba? Sanki sözlerini anlarmış gibi soruyordu makineye kibarca, şu hiçbir anlam taşımayan ince buhar soluğu dışında bir çalışma izi gösterseydi ne olurdu sanki.

Ama tekmelemek de, okşamak da nafileydi; bir an işleyecek oluyor, sonra esrarlı bir şekilde duruveriyordu. Ayarlasan da, silsen de, üflesen de, eğelesen de boşuna: hep o aynı ses makinede. Yorulmuştu Geo Maker Thompson, uyumak için gitti yattı. Gemiyle ilgilenen Türk öğleden sonra gelecekti. Ama bu tekneyi şu durumuyla satın almak için deli olmak lazımdı. Trujillo'luya göre iyi bir iş değildi gemiyi satmak ama neylersin ki şu berbat su kabağıyla sefere çıkmak –öyle ya, sefere çıkmak– daha da kötü bir iş olacaktı. En iyisi kaderine terk etmeyi onu. Trujillo'lu birazdan gelirdi, o adama rastlayıp rastlamadığını anlatırdı. Diyelim Türk erkenden geldi, makine de o sırada çalışır durumda; mesele yoktu o zaman. Yoksa... Yoksa her şeyi olduğu gibi bırak, defolup git daha iyi!

... İskelenin altında sallanan denizin mavi çuhasında köpekbalıkları dönüp dönüp duruyordu. Bu çuhada, bu siyah ve kocaman zarları atan kimdi? Adam gelir de tekneyi elden çıkarırsa... İyiydi o zaman, muz yetiştiricisi olacaktı. Ama ya adam gelmezse ya da gelip sözleşmeyi imzalamazsa... O zaman... Ne olacaktı o zaman? Denize, korsanlığa dönecekti yine.

Rıhtımdan bir ses duydu; ne zaman döneceğini soruyordu. “Bilmiyorum,” diye cevap verdi Maker Thompson. “Makine pek iyi çalışmıyor.” Sanki yukarıdaki sesin sahibini tutan katranlı di-reklerle konuşuyordu... Ya da köpekbalıklarıyla.

Trujillo'lu geldi, indi aşağı. Önce ayakları görüldü, sonra topukları, şortu, gömleğinin etekleri ve kol ağızları, sonra da Panamalı başı. Bir mektup vardı elinde. Geo okumadı mektubu, hemen şöyle bir göz gezdirdi yukarıdan aşağı. Türk'ün kalın sesi de duyulmaya başlamıştı; birkaç kişi daha vardı yanında.

“Nesi var makinenin?” diye sordu İngilizce.

“Doğrusu ben de anlayamadım,” dedi Maker Thompson.

“Bizim makinistler incelesin daha iyi. İş tamam, anlaştık. Bu akşam parayı getireceğim. Yarın sabah güneye doğru yola çıkacağız.”

“Öyleyse, azizim Trujillo'lu, bana ait eşyanın dışarı taşınması gerekiyor.”

“Senin gemiden çıkmama yardım için bir başkası gelecek,” diye mırıldandı. “Beriki, bir yandan da hamakları, tüfekleri, dolu valizleri, kürkleri, lambaları, cibinlikleri, pipoları, kartları, kitapları, şişeleri bir araya topluyordu...”

Batan güneş Amatique Koyu’nu hardal rengi bir aleve boyamaktaydı. Rüzgâr, ateş almış gibi görünen kızgın palmiyeler arasından esiyor ve sanki söndürüyordu onları. Gökteki yıldızlar, son farlar, yeşil denizin üstünde dalgalanan siyah kıyılar... Tükenmez bir akşamüstü... Rıhtımda gezinenler... Siyahlar. Beyazlar. Ne tuhaf geceleyn beyazları görmek! Zencileri gündüz görmek gibi bir şey! Omoa’lı, Belice’li, Livingston’lu, New Orleans’lı siyahlar, yarı Kızılderili, yarı İspanyol, balık gözlü melezler, saçları örgülü Asyalılar ve Panama cehenneminden kaçmış beyazlar.

Türk, altın ve gümüşle ödedi borcunu; teknenin el değiştirişle ilgili kâğıtlar imzalandı ve gemi tan atarken, hiç yolcusuz, Geo Maker Thompson’ı getirdiği yöne, güneye hareket etti. Geo Maker Thompson şimdi kazıklara kurulu bir hamakta yatıyor, uykusuz, ışıksız, ısısız bir şekilde göğün seller hâlinde toprağa dökülüşünü dinliyor, yardımcısının verdiği mektuptaki bilgileri kavramaya çalışıyordu.

Taze hava, sağanağı eski şemsiyeler gibi süzen palmiyeler arasında uğulduyor, yavaş yavaş yükselen, kalay kaplama koyun sularına boşalan güneşin ak ateşini hafifletiyordu. Yalnız kırlangıçların, martıların, çaylakların kanatlarıyla örseleniyordu gök. Kırmızı kafalı akbabaların, ürübülerin yukarıdan bakan gözleri derinliklere işliyordu.

Muz yetiştiricisi olacaktı. Büyük bir iştahla kahvaltıya oturdu; kaynamış kahveyle kaplumbağa yumurtası ve ekmek tadında bir bitkinin ateşe tutulmuş dilimlerinden yedi: Yardımcısının bütün armağanı bunlardı. Centro Paradis Amerique denen, kendisinin Merkezî Amerika dediği şu kıyılar çevresinde gemicilik yapan Trujillo’lu, şeker, saparna, akaju, altın, gümüş, inci ve kadın ticaretiyle uğraşıyordu ve bu adam karada yaya yürü-

mek kendisine ağır geldiği hâlde, belli bir ücret karşılığında içelilere doğru ona arkadaşlık etmeyi kabul etmişti.

Hayır, hayır, orman ve bataklık karşı koyuyor, yağmur hiç ke-silmek bilmiyor; bu yağmur, mart ve nisan ayları dışında, yılın hemen her günü yağar; korsanlarla birlikte serüvenlere atılmaksa kime ait olduğu bilinmeyen toprakları gasp etmekten çok daha az tehlikeli bir şey. Asıl kârlı iş, daha büyük bir yelkenli satın almak ve serbestçe deri, silah ticareti yapmak olurdu. Yoksa tembel tembel güneşte oturmak olacak iş değildi.

“İnsan canlısı biriyim ben,” diyordu Trujillo’lu, “bu yüzden memleketimi daha çok severim. Yaban ördekleri bile tanır beni orada. Tütün de çıkar orada. Sadece muzla uğraşmak niye?.. Madem yetiştirici olacaksın, tütün ve şeker kamışı yetiştir daha iyi...”

Ve Geo Maker Thompson’ın uzattığı seçme Havana purosunu nikotinden sapsarı olmuş dişlerinin arasına kaydırıldı. Maker Thompson da yakmıştı bir tane; güçlülerin, insanı ve toprağı bölüştükları bir dünya manzarasına kocaman kocaman açılan gözleri duman içinde kayboluyordu.

“Ben olsam bir yelkenliyi dünyanın en iyi muz bahçesine tercih ederdim. Yanınızda çalışmak için başlangıçta elli ölçü brüt pirinç karşılığı para istiyorum. Bereket versin Türk hiçbir şey anlamadı. Yarın yelkenli bir motorla bir arkadaş gelecek onu bekliyorum ben aslında.”

Derin ve uzun bir soluk aldıktan sonra tekrarladı:

“Evet, bayım, yelkenli bir motor gelecek yarın. Yankee sesini çıkarmadı. Ter boşanıyordu sırtından aşağı. Trujillo’luya elli ölçü brüt pirinç karşılığı altın, silah, giyecek, muz gelirinden bir pay vaat etti. Yeter ki kendisiyle birlikte içelilere gelsindi.”

“Eğer toprağı sevseydim, iyi bir şey olurdu bu, para yapardım; gelgelelim çocukluğumdan beri denizlere alışmışım ben, bırakmam artık denizi... Son yatağım sudur benim!”

Geo Maker Thompson yardımcısını hep ikinci bir kendisi olarak görmeye alıştığı için bu ayrılıkla ikiye bölünmüş oluyor-

du. Puerto Limon'da rastlamıştı ona ve hemen birlikte çalışmaya başlamışlardı. Aynı ticaret dalında iş görüyorlardı zaten. Panama Kanalı'nda çalışan mutsuz İtalyanlara, İspanyollara oradan kaçmak, yapım hâlindeki, henüz beyaz iskelet hâlindeki demiryoluna kemiklerini bırakmamak, açlığın etkisiyle en düşük ücrete razı olmayı beklememek imkânını sağlıyorlardı.

Puerto Limon'da rastlamıştı ona; şapkası kulaklarına kadar inik, hemen oracıkta zina ederken görmüş ve çok eğlenmişti ilk gördüğünde. Çırılçıplak kadının üstünde bir korkuluk gibi görünüyordu. Ve Yankee, kapının açılır-kapanır panjurunu kaldırdığı zaman oralı bile olmamıştı bizimki, üstübeç gibi beyaz suratını buruşturmamıştı bile. Orada kim var, kendisinden ne istiyor, hiç tınmamıştı bunları; tersine gözlerini iyice yumarak abandığı kadının örsüne vurmaya devam etmişti çekicini. Vaktiyle bir kunduracının yanında boşuna mı çırak durmuştu?

Evet, Maker Thompson, Trujillo'lunun kişiliğinde kendinden bir parçayı da özgür bırakıyordu denizde; Bélice resiflerinde inci ve sünger avlayacak, bu çevrelerde ürün hırsızlığıyla geçinen asilere ve bağımsızlara silah tedarik edecek birini bırakıyordu; bu yardımcıyla birlikte biraz Jamaika'yı, biraz Küba'yı, biraz Baie Adaları'nı, romu, barutu, kadın kıçlarını, tamburları, banjoları*, marakazları**, tetonları, dövmeleleri, dansları da bırakıyordu... Trois Points'i dönmeyi ona bırakıyordu. Kendisiyse içerilere girecekti; Yeşil Papa olacaktı, muz yetiştiricisi, çeklerin ve bıçakların efendisi, insan terinin gemicisi olacaktı.

Denizin kobalt renkli karatahtasında tebeşirle çizilmiş izlenimi uyandıran bir gemi belirdi. Teknenin alçı beyazı, rıhtımın siyahıyla ve tatil giysileri içindeki mürettebatla bir tezat yaratıyordu. Çektiği çizgi, dükkânların, av memurluğu binasının, bölgenin bu en az nüfuslu çevresindeki çamurlu, çukur topraklara dev böcekler gibi konmuş palmiye çatılı kulübelerin bay-

* Afrika kökenli bir telli çalgı.

** İçinde tohumları kurumuş bir bitkinin sapından tutulup sallanmasıyla çalınan vurmali çalgı.

ğılığını siliyor, yok ediyordu. Yolcuların arasında George Maker Thompson'ın beklediği adam da olacaktı.

Elbise, ayakkabılar, kasket, hepsi bembeyaz... Beklenen yolcu, neşeli ve mekanik bir oyuncakını andıran bir tavırla, bir kolunun ucundaki elle seri bir selam sarkıttı. Öbür elinde bir pelerin, bir şemsiye ve bir karton kutu tutuyordu.

Maker Thompson, yolcunun bulunduğu yere ancak gerekli formaliteler bittikten sonra çıkabildi. Beriki sol elini uzatarak ona doğru yürüdü. Sağ kolunun ucunda kauçuk bir el vardı. Karton kutuyu koltuğuna sıkıştırmış, pelerin ve şemsiyeyi bileğine asmıştı.

“Bay Kind siz misiniz?”

“Ya siz? Bay Maker Thompson musunuz siz?”

İndiler, bagajlar da (denkler ve valizler) arkalarından geliyordu. Bunları yüklenmiş zenciler gülüşe gülüşe ve uzun adımlarla bayları izlemeye başladılar. Siyahlar için bu çöllük bölgelerde bir kişiden fazla olmak bir maiyet demektir; üç kişiden fazla olunursa bir kıta; dört kişiden fazla olunursa bir alay meydana gelir; beş kişiden fazla olunursa bir ordu.

Maker Thompson'ın küçük odası yeni misafirin eşyasıyla dolmuştu. Jinger Kind, pelerinini bir sandalyenin üstüne koyunca kauçuk el meydana çıktı. Bu, siyahlarda öyle bir hayrete sebep oldu ki uslu durmazlarsa dışarı atılacakları ihtar edildi onlara. İçlerinden en küstahları bu ele dokunacak kadar işi ileri götürdü, ayakları tutmuyormuş gibi birtakım soytarlıklar yaptı. Geo'dan tekme yemeseydi daha da duracaktı orada.

Jinger Kind'in zayıf fizik görünümüyle (elbisesinin içinde iyice kayboluyordu) temsilcisi bulunduğu Karayip Muz Şirketi'nin gücü arasında büyük bir tezat vardı. Öte yandan kır saçları, ince dudakları, küçük ançüz bıyığı, kenarları yuvarlak, sarı zar şeklinde ve küçük göz bebeklerinin kara noktalarını göstererek dönmekten kırılmış göz altları, Geo Maker Thompson'ın yirmi beş yaşıyla, gür ve kumral saçlarıyla, açık alnıyla, sığ ve kahverengi gözleriyle, kızıl sakalıyla, etli ağzıyla da karşıtlık meydana getiriyordu.

Jinger Kind neşesini kaybetmemişti. Mendiliyle şakaklarında, yanaklarında, ensesinde ve boynunda birikmiş sıcak teri silmeyi bırakarak gömleğinin düğmelerini çözdü; göğsünü, omuzlarını, kesik kolunu kurutmaya başladı. Neredeyse takma el de terliyor derdiniz.

“Yerde mi uyuyacağım?” diye sordu neşeli bir sesle. “Hani ortada yatak matak görmüyorum da.”

“Hayır, Bay Kind. Bir hamak kurulacak size.”

“Bana mı?”

“Evet. Bunun gibi bir hamak. Cibinliğiyle birlikte.”

“Mümkün olsa bir asma yatağı tercih ederdim. Benim öyle bir yatağım vardı New Orleans’ta ama getirmedim gelirken; burada da bulunur sanıyordum.”

Gözleri bir gülüşle doldu. Dudaklarının kenarında, sert kırışıkların parantezleri arasında bir parça köpük belirdi. Ve ekledi:

“Öyleyse gemideki adamlara söylemeli de bir baş yastığı verinler bana. Gemi dedim de aklıma geldi, güneyle haberleşme imkânı sağlamak için geldi gemi ama dönüşte haberden başka muz da yükleyecek. Uşağınıza söyledim, hamak kurmasın bana. Şimdi şöyle çarçabuk bir şeyler atıştırsak ne dersiniz? Karnım zil çalmaya başladı.”

“Mutlaka bir asma yatakta yatacaksanız bir de *petate* lazım size,” diye söze karıştı kapıdan onları dinlemekte olan uşak.

“Nedir bu *petate* denen şey?”

“Palmiyeden yapılmış ufak bir hasır,” diye açıkladı uşağın söze karışmasından sinirlenmiş benzeyen Maker Thompson. “Şuna bak, ne söylesem, ne yapsam beni gözlüyor.”

“Peki, neye yarar *petate*?” diye sordu Kind.

“Yatağı serinletir.” Cevabı yine uşak vermişti. “Çünkü geceleri asma yataklar fazla ısınıyor.”

“Peki, peki, anladım! Bir *petate* ha? Anladım.”

Bir fırın gibi yanan havada, kumluk yoldan gemiye doğru giderlerken Bay Kind aksırdı. Burun yollarındaki gıcıklanmayı

hisseder hissetmez küçük ve kırışık suratı daha da kırıştı, aksırık boşaldıktan sonra yine eski şeklini aldı.

“En kötü saati seçtik,” dedi Thompson.

“Benim için kaygınız olmasın. Oldum bittim hep aksırırım böyle. Her aksırışta yok olacağımı, toza toprağa karışacağımı sanırım ama yine de bir şey olmaz sonunda. Yüzünün ortasında patlatılan bir kestane fişeğinden kurtulmuş biri gibi oluyorum. İdeal bir Rus çarı olurdu ben: Tedhişçiler üstüme boşuna atarlardı bombalarını çünkü aksırıyorlarmış sanırdım onları.”

Sonra konuşma tarzını değiştirdi, gözleri yine o gülüşle dolu, ağzının kenarında, sert parantezlerin arasında yine o köpük:

“Ne kadar iyi oldu Geo Maker Thompson, sizinle birlikte çalışacağız. Kuvvet kullanma konusundaki fikriniz usullerimize aykırı bulunduğu hâlde Şikago’da sizi çok tavsiye etmiştim. Neyse bunlardan bahsetmek için daha dünya kadar vakit var önümüzde. Liman kumandanı nasıl bir adam?”

“Adını bile bilmiyorum.”

“Ama onu hiç değilse...”

“Hiç değilse uzaktan görmüşlüğüm var. Safkan yerli. Uşağım Chipo’ya kalırsa doğru dürüst konuşmayı bile kıvıramıyor.”

“Chipo’ya güvenilebilir mi?”

“Hayır. Ortalığı temizletmek, ayak işlerini gördürmek için tutuyorum onu. Yoksa yoksul şeytanın teki. İngilizce konuşulanları anlıyor, hatta Belice’de konuşulan zenci İngilizcesini çat pat beceriyor. Asıl adamım bir Trujillo’luydu ama karada benimle kalmayı istemedi. Çok yazık oldu. Her adama güvenilmiyor. Bu Trujillo’luya şey teklif ettim... Ne teklif etmedim ki ona! Ama yine de denizlerde dolanmaktan caydıramadım.”

Tam uygun kelimeleri bulmak için bir süre sustu.

“Yankee’nin dölündeki hınzırlığa bak! Hoşça kal yerine şöyle dedi: ‘Ben korsanları aşmak isterim...’ Burnunun ucuyla güldü bana.”

“Projelerimizi biliyor muydu?”

“Hayır. Yalnız muz işiyle uğraşacağını biliyordu. Korsanların hikâyesi de şöyle: Ben ona Yeşil Papa adı altında korsanlık yapacağımı, korsanların papası olacağımı, Drake’in, Francois d’Assise’in yaptığı gibi denizleri kana ve ateşe boğacağımı söylemişim; Wallace gibi, Birleşik Devletler’i kaybettikten sonra İngiltere tahtını Merkezî Amerika’nın yeterince teselli etmesi gerektiğini düşünen Kaptan Smith gibi.”

“Şikago’da onun hakkında bir şeyler okumuştum.”

“Bir zamanlar Karayip’in sahibi olan korsanların boyları şu kadardı (serçe parmağını gösterdi), ama servetleri, zenginlikleri! Efsanevi bir servetleri vardı. Usullerine gelince, Bay Kind, insanın usulleri hiç değişmemiştir çağlar boyunca: Denizi kana boyadılar onlar. Biz de toprağı kana boyayacağız.”

“Şikago’dakilerin bunu kabul edeceklerini hiç sanmam. Bu geri ülkelerde hep uygarlaştırıcı rol oynadığından bahsedilmesini isterler çünkü. Hâkim olacaksın evet ama bunu kuvvet kullanarak yapmayacaksın. İnandırmak, zor kullanmaktan iyidir. Bizim işleyeceğimiz topraklardan çekilirlerse neler kazanabileceklerini anlatacağın yerli halka.”

“Şikago’dakiler temettü hisselerinden bahsedildiğini duymaktan daha çok hoşlanırlar değil mi?”

“Ama burada temettü hissesi söz konusu değil...”

Kind, yakıcı güneşten kurtulmak için komik bir tavırla takma elini kullanarak şapkasının kenarlarını ensesine doğru eğdi. Sonra ekledi: “Burada, halkları uygarlaştırmak, Avrupalıların uyguladığı bencillik ve şiddet tutumunun yerine en uygun bir himaye politikasını geçirmek söz konusu.”

“Ne tanrısal bir ahenktir o Bay Kind! Güçlüler hâkim oluyorlar. Ama niçin hâkim oluyorlar? İnsanları ve toprakları bölüşmek için!”

Beyaz bir çatının yanındaki turuncu ve lütfkâr bayrağın gölgesinde, atılmış iskeleden gemiye çıkıyorlardı.

“Kuvvet mi?” diye bağırdı takma kollu adam genç yurttaşına doğru dönmeden önce. “Bu hesaba göre halklara hâkim olmak

için Ptolemaios gibi niçin yıldızlardan yararlanmamalı; halkları, köle yaratılanlar ve özgürlüğe layık olanlar diye niçin iki gruba ayırmamalı? Ama o zaman da yengeç dönencesi dolaylarında yaşayanlardan hiç söz etmemek, onların vahşiler, sonsuz köleliğe mahkûm insanlar olduklarını söylemek gerekecek.”

Gözlerinde o her zamanki gülüş, ağzının kenarındaki köpüklerle lafı bağladı:

“Bereket versin, *Cuatripartite* anlayışını geride bırakmış bulunuyoruz; Aristocu güç kavramını da aşacağız, yeter ki sizin gibi kimseler, daha önce Manilla’da denenmiş o saldırgan altruizm* denen şeyi benimseyenler.”

Sesini alçaltarak, yumuşatarak itiraf etti:

“Bu alet de canımı sıkıyor benim. İnsan sakat olunca hiçbir iklimde rahat edemiyor. Cehennemde gibi... Amma da sıcak var ha!”

“Takma değilmiş gibi görünüyor oysa.”

“Bilmem. Nihayet bir şeydir diye kullanıyorum onu; hem beşinci viskiyi yuvarladıktan sonra kimse onun takma olduğuna inandıramaz beni; yumruk sıkabiliyorum, vurabiliyorum: Yani benim elim artık o.”

Liman kumandanı geminin yemek salonunda yemek yiyordu. Yanında köylü görünüşlü, solgun ve parlak tenli, siyah gözlü genç bir kız vardı. Gelenleri görmek için merakla değil de koket bir tavırla dönünce ensesine dökülen bukle dalgaları ve kulaklarındaki taşlı küpeler oynadı.

Kind başıyla selam verdi, kumandan karşılık verdi buna, sonra yeni gelenler komşu bir masaya oturdular.

“Soğuk et suyu, biftek ve meyve,” dedi Kind yemek listesine bakmaksızın ve peçetesini kısa dizlerine sermek için açıp sallayarak.

“Domates çorbası, tereyağlı balık ve meyve salatası,” dedi Maker Thompson garsona.

“Bira ister miydiniz?” diye sordu garson.

“Bana, evet,” dedi Kind.

* Başkalarının yararını da kendi yararı kadar gözetmek.

“Evet, ikimize de bira verin,” dedi öteki.

Yakınındaki bir masada İngilizce konuşulduğunu duymaktan hoşlanmayan kumandanın canı sıkılmıştı. Onların hareketlerini de gözden kaçırmadan bakışlarını köpüklü denize dikti; yanındaki kızsda sandalyesinde boyuna kıpırdıyor, sonradan eğilip almak için peçetesini yere düşürüyor, yelpazesini sallıyor, mendille burnunu siliyor, örtülerle oynuyor, simsiyah göz bebeklerini etrafta dolaştırıyor, masanın altında bacaklarını açıp kapıyor, vantilatörlerin serinliğini duymak istercesine o yana bu yana dönürüyordu.

Kind, çevrilecek dolabın hesabını yapmaya başladı. Onun yengeç kısılcacını andıran takma eliyle yaptığı hareketleri gördükçe kıpırdak vücudunu zorlukla örten, elbise biçiminde sık dokulu bir kumaşa sarınmış olan kız çıkıp ortalarda salınmak isteği duyuyor, içinden kopup gelen gülme eğilimini önleyemiyordu.

Sonunda, Kind’in gerçek kuklalarinkini andıran dönüşü bu birikmiş gülüş salkımının tane tane patlamasına ve oradaki herkese dağılmasına yetti; kumandan bile gülüyordu şimdi altın dişlerini göstere göstere.

“Bu baylar vapurun bu sabah kalkıp kalkmayacağını biliyorlardır,” dedi kız; biraz kumandana hitap diyordu bu sözlerle ama biraz da sakat adama dikkat ettiğini göstererek sebep olduğu bu gülünç olayı hafifletmek ister gibiydi.

“Sanırım bu gece yarısı kalkar,” diye atıldı Kind; kendi dımdızlak kişiliğiyle limanın en yüce yetkilisinin jeolojik varlığı arasında mümkün olan en kısa süre içinde bir köprü kurmak isteğiyle.

“Siz de mi yola çıkacaksınız?” diye sordu genç kız.

“Şimdilik hayır. Arkadaşım Bay Maker Thompson buraya gelmişti; ben de New Orleans’tan geldim deniz yoluyla.”

“Evet, bay birkaç gündür burada,” diyerek söze karıştı kumandan, kurulan içten hava sesindeki otoriter edayı yumuşatamamıştı. Hani neredeyse Chipu ile konuşuyor derdiniz.

“Evet.”

“Türk, sizin ufak tekneyi satın aldı değil mi?”

“Hayır, o almadı, ben sattım. Çünkü makine iyi çalışmıyordu.”

“Herhalde Trujillo’nunun yüzünden işlemiyordu,” dedi kumandan. “Şu *Sam Amca*’nın çocuklarına epey şey bildiğini, bebek olmadığını, yaptıkları her işten haberi olduğunu göstermek istiyordu.”

“Para verdim ona, elbise ve av tüfeğimi...”

“Vahşi herif!” dedi kumandan, bıyıklarını sildi, bardağında kalan şarabı bitirmek için bir an sustu.

Kehribar renkli içkiyi yuvarladıktan sonra devam etti:

“Bu adamlar, bunlar... Bir işin çarkını çevirirlerken gerçek bir vahşet içindedirler...”

“Geriyeee, çark!” diye bağırdı ihtiyar Kind, gözlerinde hep o gülüş, ağzının kenarında hep o köpük.

“Trujillo’luyu savunduğum için özür dilerim,” dedi Maker Thompson. “Ama hiç de vahşi değildi o. Hikâye şu: Bu bölgenin insanları özgürlüğü seviyorlar, ülkenin iç kısımlarına gittikçe de yitiriyorlar onu, yoksulluğu, cezalanmayı her şeye tercih ediyorlar bu yüzden...”

“Geri adamlar!” diye kesti onun sözünü kumandan. “İlerleme düşmanları, kendi kaderlerini düzeltmek istemeyen adamlar; bana onların vahşi olmadıklarını anlatamazsınız!”

“Evet, haklısınız, haklısınız elbet!” diye cevap verdi Maker Thompson gözlerini, yelpazelenirken kendisine gülümseyen esmer güzelinden ayırmadan. “Haklısınız ama onların kaybetmek istemedikleri şeyi, özgürlüklerini alıp yerine ilerleme olanakları vermemek şartıyla. Ben bu bakımdan uygarlaştırıcı himaye usullerine inanmıyorum. İnsanlara kuvvet yoluyla hâkim olacaksınız ve barış içinde yaşamaya bırakacaksınız onları.”

“Bravo!” diye bağırdı kumandan.

Kind, iki siyah nokta gibi göz bebeklerini genç yurttaşının yüzüne dikti; geri ülkelere modern ilerleme ışığının ancak kuv-

vet kullanarak getirilebileceğini bu kadar az örtülü sözle duymak şaşırtmıştı onu.

Salondaki siyah garsonlarda aşırı bir saygı duruşundan ve kollarının ritmik hareketlerinden başka bir hayat izi görülüyordu. Yemeklerin, örtülerin, tabakların, şişelerin değiştirilmesi işlemine sanki karanlık bir yıldız topluluğu nezaret etmekteydi; sofrada arkadaşlarının sustukları anlardaysa vantilatörlerin uğultusundan, yükleme ve boşaltma zincirlerinin sesinden, körfezin derin çırpınısından başka şey duyulmuyordu.

“Evet, baylar, biz çok geriyiz,” dedi söze yeniden başlamanın uygun olacağına karar veren kumandan, “çok geriyiz biz...”

“Öyle!” diye hemen laf soktu Kind.

Kumandan süzdü onu. Kendisi söyleyebilirdi o sözü, orduda rütbesi, bir şapkası, şeritleri kısaca kumandanlığı vardı. Üstelik bu toprağın çocuğuydu ama yeni gelmiş biri, sakat domuzun biri, bir Yankee dölü böyle hiç tınmadan, böyle açıkça aynı cümleyi kalkıp onaylasın, olmazdı bu... İş değişirdi o zaman.

“Öyle,” diye tekrarladı Kind, “sahte bir tavırla ve can sıkıcı bir sessizlikten sonra, “geri kalmışsınız, öyle demek lazım. O hep duyduğum vahşi kelimesinden geri kalmış sözünü kullanmak daha yerinde olacak, zaten az gelişmiş ülkeleri vahşi ya da barbar kelimeleriyle nitelendirmenin tek nedeni bilgisizliktir. Yirminci yüzyılda şöyle diyoruz artık: İlerlemiş halklar ve geri kalmış halklar vardır, ilerlemiş olanlar geri kalmış olanlara yardım etmelidir, onlar da ilerlesin diye.”

“Peki, geri kalmış dediğiniz halkların ilerlemeleri için ne yapmak gerekir,” diye söze karıştı şimdiye kadar tartışmaya sadece tanık olarak katılan kız, simsiyah bakışlarını Kind’in ufak gözlerine dikmişti.

Kind, cevabını daha da değerlendiren kısa bir düşünme süresinden sonra:

“Büyük bir şey yapmak gerekmez,” dedi. “Ufak bir trampa söz konusudur burada. Yani uygarlıkla zenginliğin takas edilmesi.

İlerlemeye mi ihtiyacınız var, işte biz onu toprağınızın ürünleriyle değişmeye hazırız. Bu trampa işlemi uygulandığı zaman en ilerlemiş ülke en geri ülkenin zenginliklerini yönetme görevini üstlenir: Ta ki öbürü de gelişsin, ilerlesin. Zenginliğe karşı kalkınma.”

“Kalkınma uğrunda bu fedakârlığa katlanılabilir hatta daha fazlası bile yapılabilir... Ben, onurlu bir asker olarak Tanrı'ya inanıyorum ama mutlaka bir şeye tapmak zorunda kalsaydım, asıl Tanrı'nın kalkınma olduğunu söylemekten çekinmezdim.”

“Çok güzel!” Coşmuştu Kind. “Çok güzel! Hem bakın Bay Kumandan, filomuz bu hareketin öncüsü olarak haberleşme imkânları yaratmaya başladı bile. Şimdilik haftada bir seferle iş görülecek. Haberler, yükleme, sonra yolcular...”

“Ben,” diye atıldı kız, “ben bir kadın olarak kalkınmaya kutsal bir şey gözüyle bakıyorum; bir mektup kadar ince bir şey, yüreğin, ruhun soluğu gibi bir...”

Ama sonunu getiremedi sözünün, çünkü kumandan her hafta gelecek bir geminin limanda yaratacağı hareketi anlatmak istiyordu. Daha kolay içmek için kahve fincanını bıyıklarının hemen hizasında tutmuştu konuşurken.

Kind üsteledi:

“Ülkenin başka yerlerden kopmuş bu durumuna son vermek, Atlantik'teki belli başlı limanına hayat kazandırmak; ilerlemenin tartışılmaz belirtileridir bunlar. Şimdilik bizim muza ihtiyacımız var, en iyi fiyatla almak istiyoruz ancak kendi hesabımıza muz yetiştiriciliği yapmamız da gerekecek galiba çünkü sizin üretiminiz az, üstelik ileride talebin artacağı ve piyasada muzlarınızın daha çok aranacağı düşünülürse bu üretim miktarı daha da yetersiz kalabilir.”

“Öyleyse? Aziz dostlarım,” dedi kumandan, “engel olan mı var içirilere girmenizi, işte toprak önünüzde; ne bekliyorsunuz?”

“İşte, Bay Maker Thompson ile ben bu iş için geldik buraya, üretimi artırmak için. Tüketim miktarı gitgide artıyor, piyasaya yeterince mal sürülmezse biz de itibarımızı kaybederiz, siz de.